

Etička pareneza redovitog učiteljstva u novoj enciklici *Evandjelje života*

Ivan FUČEK

Sažetak

Etička pareneza redovitog Učiteljstva u novoj enciklici »Evandjelje života« jedan je od prvih komentara te enciklike, pisan svega nekoliko dana nakon njezina objavljivanja. Kako dokument, pretežno bioetičkoga značaja, ne donosi nove nepoznate doktrinalne sadržaje (zato »etička pareneza«), ali daje nove akcente i motivacije, važno je naglasiti trostruku njegovu važnost: 1) Radio se tijekom četiri godine ozbiljna studija kako teološkoga, tako znanstvenoga (čak u dvije Papinske akademije znanosti), a dobio je već g. 1991. zajednički consensus kardinala i biskupa. Unatoč tome, uz pozitivne, ima i negativnih reakcija, pa i od katolika. 2) Reakcije su tim razumljivije što dokument obrađuje ključna etička pitanja: ubojstvo nevinoga, zakonitu obranu, smrtnu kaznu, pobačaj, status embrija, eksperimentiranje embrijima, eutanaziju, samoubojstvo i građansko zakonodavstvo u vezi s tim materijama. 3) Čvrsti i definitivni stav Crkve u tim pitanjima potvrđen je autoritetom redovitog Učiteljstva, napose s tri svečane izjave: princip ubojstva nevinoga kao teško nemoralno djelo, nalazi svoju primjenu u pobačaju i u eutanaziji. Ne, dakle, nova doktrina, nego poznata, ali svečano potvrđena.

Uvod

U crkvenim krugovima se govori o epohalnim novostima nove ekciklike *Evangelium vitae* — *Evandjelje života*, od 25. ožujka 1995.¹ Sadržajno jedva donosi neke novosti, točnije, novih, dosad nepoznatih *sadržaja* nema. Ipak susrećemo mnoge novosti, prije svega, u autoritetu Učiteljstva kojim nastupa, u nakani, načinu, izvrsnim motivacijama, izričajima, stilu, naglascima, novom jačinom nagovora svim ljudima dobre volje, pa su joj prigovorili da prelazi granice svojih kompetencija, dapače da se ambiciozno uvlači u sve pore organizma čovječanstva: kulturnoga, političkoga, religioznoga. »Odakle joj to pravo?«

1 Ioannis Pauli PP. II., Summi Pontificis Litterae encyclicae *Evangelium vitae* Episcopis, presbyteris et diaconis, religiosis viris et mulieribus, christifidelibus laicis universisque bonae voluntatis hominibus de vitae humanae inviolabili bono (potpisana 25. ožujka 1995.), a objelodanjena u *L'Osservatore Romano* (OR), 31. ožujka 1995.). Služim se tim latinskim kao i talijanskim tekstom. Encikliku citiram hrvatski EŽ (ako treba i dotični broj), ili samo broj. A predavanje je održano na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na Simpoziju profesora teologije, 19. travnja 1995.

Ako encikliku promatramo pod etičkim vidikom ili vidikom moralne teologije, netko će reći da je to zapravo bioetička građa medicinske etike. To je, istina, neosporivo. Ali nije samo to, kao što nije ni etički priručnik, a još manje skup normi i propisa. Prije je riječ o »parenezi« ili poruci, možemo reći, čak pavlovski proročkoj, prodornoj i neustraivoj. Pareneza uvijek ide od već poznatoga, smjera za boljom praksom pojedinaca i skupina, zato se služi svježim motivacijama i snažnim poticajima, kojih je u ovom spisu obilje.²

Gradi na čvrstim temeljnim vrijednostima kršćanske filozofsko–teološke antropologije, umnogome dostupne »čistim razumom«, da svjetlom vjere uvede u misterij Krista i u njemu u puninu misterija čovjeka (29–35). Biblijski su akcenti vrlo prisutni,³ ali i znanstveni biološko–medicinski, psihološki i gospodarski, pravnički, ekonomski i politički. Zapravo je riječ o ekstenziji i primjeni nekih specifičnih vidika društvene nauke Crkve.⁴

Kao u kulturu »prvoga«, enciklika se jednako želi smjestiti u kulturu »drugoga«, »trećega« i »četvrtoga« svijeta. Ima pred očima svjetske političare, Europski parlament, ali i vlade i parlamente svih država s njihovim zakonodavstvom sučelice savjesti kršćanina. Njezino povijesno značenje uspoređuju s Leonovom *Rerum novarum*, prije sto godina u obrani prava radničke klase protiv izrabljivanja kapitalista. Enciklika *Evanđelje života* Ivana Pavla II., diže glas u obranu temeljnih prava najnemoćnijih na svijetu, osuđenih na smrt od svojih najbližih: za nerođenu djecu i terminalne bolesnike, koje Crkva brani protiv suvremene »kulture smrti«.

Zato snažan, dosad u stilu papinih enciklika nov i nepoznat, apel upućen svima i svakome: »*Poštuj život, svaki ljudski život, brani ga, voli ga i služi mu! Samo ćeš na tom putu naći pravdu, razvitak, istinsku slobodu,*

- 2 »*Pareneza*« označuje kvalitativno drukčije pisanje od opisnoga, normativnoga ili metaetičkoga. Njezina razlika najbolje odskače u usporedbi s normativnom etikom: dok normativna etika ide za utemeljenjem moralnog suda, pareneza nema spoznajnih ni novo–uvidajnih ciljeva; dok normativna etika zahvaća razum da shvati i razumije, pareneza zahvaća volju i srce; dok normativna etika smjera na ispravno moralno djelovanje, pareneza ima zadaću poboljšanja istoga moralnog djelovanja da bude dobro i bolje ako je dosad bilo loše. Logička struktura pareneze je, dakle, u dokazivanju i u pobudi drukčija od normativne etike. Traži se autoritet onoga koji govori u sučeljenju s onim kome govori. Slabost je u volji da se prihvati pobuda na moralno dobro i bolje ponašanje, pa je već Ovidije rekao: »Video meliora, proboque, deteriora sequor.« Isto i sv. Pavao: »Ne činim ono što bih htio, nego što mrzim — to činim« (Rim 7,15). (Usp. S. Privitera, »Parenesi«, u *Nuovo Dizionario di Teologia Morale* (a cura di F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera), Paoline, Cinisello Balsamo (Milano), 1990., 881–887.
- 3 Ne samo u naslovima i podnaslovima, ne samo u analizi (4–24) Kajinova bratoubojstva (ubojstva nevinog Abela), nego i u mnogim drugim tekstovima, koji u tom vidu očekuju posebnu prouku stručnoga bibličara.
- 4 Perspektiva enciklike *EŽ* je »prema drugome«, prije svega prema »nedužnom ljudskom biću« u kojoj god se fazi života nalazio, kao i prema ljudskoj zajednici: od obitelji do države, Crkve, čitavoga ljudskog roda.

mir i sreću!« (5). Poziv je upravljen na poseban način sveučilištima i fakultetima, visokim bogoslovskim studijskim ustanovama, profesorima, odgojiteljima u obitelji i školi, propovjednicima, svima u katehetskoj službi.⁵

Nastanak i smještaj enciklike

Ime *Evandjelje života* ne nalazi se doslovce u Bibliji, ali se nalazi u Tradiciji. Jedanaesta enciklika ovoga Pape, uz nedavnu *Sjaj istine* (1993.), zacijelo je etičkog značaja, ali ne isključivo, kao četiri dogmatske, upravljene Sinu, Ocu, Duhu i Bogorodici (*Redemptor hominis*, 1979.; *Dives in misericordia*, 1980.; *Dominum et vivificantem*, 1986.; *Redemptoris mater* 1987.), nisu samo dogmatske, tri socijalne (*Laborem exercens*, 1981.; *Sollicitudo rei socialis*, 1988.; *Centesimus annus*, 1991.), nisu isključivo socijalne, ni dvije misijske (*Slavorum apostoli*, 1985.; *Redemptoris missio*, 1990.), nisu samo misijske. Očekuje se enciklika o ekumenskim pitanjima. *Evandjelje života* donekle povezuje sve te enciklike Ivana Pavla II.

Velika je novost u proceduri, dosad nepoznata drugim enciklikama. Nastala je, kaže se (5), u *zajedništvu* cjelokupnoga episkopata Katoličke crkve, zato izražava *jedinstvo* redovitoga i sveopćega Učiteljstva. Četiri su godine trajala savjetovanja, traženja i prouke: od izvanrednoga kardinalskog konzistorija, u travnju 1991., osobnoga papina pisma svim biskupima Katoličke crkve za Duhove 1991., do mnogih skupnih i pojedinačnih sastanaka stručnjaka. U isto su vrijeme pomno studirani najnoviji rezultati znanosti (napose biologije sa suvremenom medicinom, psihologije, sociologije i prava), u dvije papinske akademije: u Akademiji znanosti i Akademiji za život.⁶

Kao i u drugim dokumentima te vrste, dokument se smješta u donekle crno–bijelu tehniku, opisom sjene i svjetla, dobra i zla u svijetu; rekli bi-

- 5 Dovršavam ovaj tekst prvih dana mjeseca travnja 1995. godine. Malo je još teoloških komentara enciklike *EŽ*. U *Sala Stampa* u Vatikanu, 30. ožujka 1995., promovirali su encikliku tri kardinala: A. L. Trujillo, J. Ratzinger, F. Angelini, usp. njihove intervete u *OR*, 31. marzo 1995., str. 14–15. Na Sveučilištu sv. Tome u Rimu (»Angelicum«), predstavili su je: A. L. Trujillo, E. Sgreccia i D. Tettamanzi (tekstovi nisu objavljeni). Isti D. Tettamanzi napisao je prvi kraći komentar u encikliku u uvodu izdanja, Piemme, Casale Monferrato, str. 5–44; anonimni kratki komentar u biltenu Biskupske konferencije Italije: *SIR* 25 — 31. III. 1995., pag 1–4; kratki intervju I. Fuček, »Un'Enciclica che vuole toccare il cuore degli uomini«, u *SIR*, isti broj, str. 5; intervju S. Bastianel, »Evangelium vitae« e cultura della vita«, u *SIR* 27–7. IV. 1995., pag 7–8; u ime pravniknika »Il Papa e i diritti umani negati«, dali su izjave L. E. Pettiti i C. Russo, u *SIR* 26–5. IV. 1995., pag 6–7.
- 6 U brojkama: od sastanka kardinala (7. travnja 1991.) prodoše 4 godine pripreve. Broji 191 stranicu u talijanskom službenom tekstu, sa 105 paragrafa i završnom molitvom Mariji »majci živih«. Mnogi su navodi Učiteljstva; *GS* 17 puta; *KKC* 9 puta; *Lumen gentium* 6 puta; *Domum vitae* 6 puta; *Centesimus annus* 7 puta; *Veritatis splendor* 6 puta; *Humanae vitae* 2 puta; iz drugih dokumenata Učiteljstva oko 30 puta.

smo kao u »duae viae« — »dva puta«, označena pradavnim načinom razmišljanja, tamo od »Učitelja pravde« u Esena, pa Barnabine poslanice u prvih kršćana, na svoj način i u Augustinovoj »civitas Dei« et »civitas diaboli«, sve do naših dana, da bi ta dilema u enciklici *Evandjelje života*, danas u sutonu osjećaja za Boga i za čovjeka, u pomutnji između etičkog dobra i zla, dobila novu oznaku kao »kultura smrti« i »kultura života«.

Dostojanstvo, vrijednost i dobro ljudskoga života dosiže svoj vrhunac u teologiji stvaranja, u kristologiji i u soteriologiji, s porukom da smo »sino- vi u Sinu«, upravljani prema eshatološkoj svrsi. U tom ozračju etički imperativ razuma i vjere — »ne ubij nevinoga« — prevladava cijelim tekstom enciklike, da se primjena usredotoči u prvom redu na današnji dvostruki demografski problem, koji je u isto vrijeme sociološki, psihološki, gospodarski i politički, tj. na pitanje abortusa i eutanazije.

U središte je stavljena obitelj od koje se očekuje »kulturni preokret«, ne više prema danas sjevladajućoj smrti nego prema životu i za život. U središte se postavlja i žena, kojoj se svjetuje »kulturni preokret« u femini- zam novoga tipa, obnovljenoga pojma majke i odgojiteljice.

Pa dok je čitatelj enciklike, s jedne strane, sučeljen s tamnim oblacima prijetnje ljudskom životu (kontraceptivnim i abortivnim mentalitetom, čedomorstvom, sterilizacijom, s rizicima prenatalne dijagnoze, smrtnom kaznom, eutanazijom, trgovinom oružja, ekološkom opasnošću, drogom, lakomislenim presađivanjem organa, nabujalom antideografskom politikom, genetičkim eksperimentiranjem, grešnim strukturama naših institucija, pretvaranjem zločina u čovjekovo pravo), s druge strane je isti čita- telj podignut svjetlom optimizma (nevjerojatnim zalaganjem mnogih obi- telji za sve potrebite, bijedne i siromašne — sve do potpune žrtve u misij- skom pozivu, promocijom života u svim vidicima sa središtima ljudske po- moći, skupinama volontera, napretkom medicinske znanosti, sve rašireni- jim osjećajem protiv rata i željom za pravim dugotrajnim mirom, odbaci- vanjem smrtne kazne, zaštitom okoliša, napretkom bioetike u teoriji i u praksi). Nisu to svi oblaci i sva sunca u enciklici, ali više–manje krećemo se u tom obzorju.

U katoličkim krugovima enciklika je naišla na velika odobravanja, oso- bito u hijerarhiji, administraciji, među teolozima zastupnicima »etike vje- re« i katoličkim laicima bioetičarima. Naprotiv, zatvorila je usta katoličkoj ljevici, osobito nekim krugovima intelektualaca, znanstvenika, filozofa, pravnika i bioetičara laičkoga smjera. Zasada su u anonimnosti i hladnoj šutnji teolozi morala zastupnici »autonomne etike«, pa stoga teleologi- zma, proporcionalizma i konzekvencijalizma. Ali neka odobravanja čula su se i od laičkih liječnika, ekonomista i političara.

Ipak, među laičkim novinarima mnogo je više bojovnih i katastrofičkih akcentata negoli pozitivnih. Pa se moglo čuti i čitati da je to: »novo pra- nje mozga«, »težak potres«, »neočekivana revolucija«, »navještaj rata na-

pretku, znanosti, kulturi« i slično. Čuli su se i povici kao: »ovo je zadnji krik pape Poljaka«, »nepodnosiva tortura savjesti«, »opsjednuće pape abortusom«, »bezrazložna osuda prekida trudnoće kao ubojstva nevino-ga, pa genetičkog inženjstva, jednog od vrhunaca znanstvenoga dosti-gnuća«. A finale svega jesu, kažu, »toliki otpadi katolika od crkvenoga učenja«. Ovakvi vrlo bijesni glasovi, napose preko sredstava javnoga pri-općavanja svih vrsta, mogli su se čuti i čitati na glavnim svjetskim jezicima već i prije objavljivanja dokumenta 30. ožujka. Orkestracija se nastavlja, ali u slabijem tonu. Dakako, očekuju se i prvi znanstveni osvrti i komen-tari, koji će u tom vidu jasnije i argumentiranije pokazati bilo današnjega čovjeka.⁷

Kod promocije enciklike u *Sala Stampa*, u Vatikanu (30. ožujka 1995.), kardinal J. Ratzinger, među ostalim reče i ovo: »Možemo očekivati da će ta poruka biti primljena u svoj ozbiljnosti svoga sadržaja i na visini svoje humanosti. Nadamo se da će pridonijeti zajedničkoj refleksiji iznad svih crta podijeljenosti. Ustvari je riječ o svima nama, našem vremenitom i vječnom spasenju.«⁸

Ključna etička pitanja

Bez dvojbe su to: pobačaj i eutanazija, smrtna kazna i zakonita obrana, eksperimentiranje embrijima i samoubojstvo, s odgovornošću savjesti ka-toličkoga parlamentarca u sudjelovanju stvaranja građanskih zakona o tim predmetima. Na ta pitanja enciklika daje temeljite, precizne i jasne odgovore. Dosljedni istoj preciznosti i jasnoći, podimo i mi u raščlambu navedenih pitanja. Ne nalaze se u enciklici, ali ih ljudi trajno postavljaju. Precizni odgovori nalaze se u tekstovima enciklike, pa je u toj točki inter-vju upravljen samoj enciklici. Ima, mislim, više–manje deset ključnih eti-čkih pitanja.

● *»Ne ubij«, ne izgleda li zaista danas jedna od najmanje poštivanih zapovijedi? Toliko ubojstava u svijetu. Među njima 40 do 50 milijuna po-bačaja. Želi se opravdati razloge istim postupcima.*

7 Od mnogih izjava u *Rassegna Stampa*, skupljenih u *SIR 26 — 5. IV. 1995*, izdvajamo (str. 14) izjavu Hansa Künga, danu u *Corriere della Sera*, 3/4, gdje kaže da Papa hoće *»ne sarno dokinuti slobodu savjesti u najintimnijim pitanjima ljudskog života, nego ta-koder demokratski zabranim parlamentima ne priznati pravo da donose zakone u toj materiji«*. Drugim riječima, nakana je Pape *»svesti ne šutnju onoga koji u narodu, u kleru, u episkopatu drukčije misli a, navlastito, prisiliti na šutnju teologe«*. Ta enciklika, zaključuje švicarski teolog, *»umjesto da riješi probleme čovječanstva, ona ih povećava«*. *»Evangelje života je enciklika koja Crkvu suprotstavlja tijeku povijesti, sije nepovjerenje protiv demokratskih država, kao što je Italija, i potiče na građansku neposlušnost protiv zakona odobrenih od parlamenata izabranih demokratskim putem.«*

8 J. Ratzinger *»l'Intervento«* u *La conferenza stampa di presentazione della »Evangelium vitae«*, u *OR*, 31. marzo 1995., p. 15.

Teologija stvaranja govori: »Bog se objavljuje kao apsolutni Gospodar čovjeka stvorena na svoju sliku i priliku (53)(...) Ta je zapovijed preuzeta i dovedena do svoje punine u Novom zakonu, i ostaje kao neminovan uvjet da se uzmogne 'ući u vječni život' (54) (...) Ustvari, nepovredivost čovjekova nevinog života moralna je istina koju izravno naučava Sveto pismo, trajno drži Predaja Crkve i jednoglasno predlaže njezino Učiteljstvo (...)«. Prema tome (...), Vrhovni svećenik svečano izjavljuje: »*Potvrđujem da je izravno i hotimično ubojstvo nevinoga ljudskog bića uvijek teško nemoralno djelo*«(57).

● *Razumljivo je ako je riječ o nedužnom čovjeku. Ali mnogoput nije lako utvrditi nedužnost, na primjer u slučaju zakonite obrane.*

»Ima situacija u kojima se Božjim zakonom predložene vrijednosti pokazuju u obliku pravoga paradoksa. Takav je, na primjer, slučaj zakonite obrane u kojoj je pravo zaštititi vlastiti život i dužnost ne povrijediti život drugoga, u konkretnosti je veoma teško spojivo. Nema sumnje, unutarnja vrijednost života i dužnost ljubavi prema sebi, ne manje nego prema drugima, utemeljuju istinsko pravo na vlastitu samoobranu (...). Prava da se brani nitko se ne bi trebao odreći zbog nedovoljne ljubavi prema životu ili samome sebi, nego samo snagom herojske ljubavi, u duhu evanđeoskih blaženstava (...). Događa se, na žalost, da nužnost staviti agresora u uvjete u kojima ne može škoditi, nekad donosi vlastitu smrt. U takvom slučaju smrt valja pripisati samom agresoru« (55).

● *Je li slobodna smrtna kazna? Može li se smrtna kazna smatrati oblikom »zakonite obrane« društva sučelice agresora?*

»Mjeru i kakvoću kazne treba pažljivo ocijeniti i odlučiti, i ne doći do skrajnje mjere uništenja krivca, osim u *slučajevima apsolutne nužnosti*, kad naime obrana društva nije moguća na drugi način. Ali danas, zahvaljujući uvijek sve boljoj organizaciji kaznene ustanove, takvi su slučajevi već vrlo rijetki ako ne praktično čak i nepostojeći« (56).

● *Pobačaj je u svakom slučaju ubojstvo?*

»Među svim zločinima koje čovjek može učiniti protiv života, namjerni pobačaj očituje oznake koje ga čine osobito teškim i žalosnim. Drugi vatikanski koncil definira ga zajedno sa čedomorstvom 'strašnim zločinom' (...). Riječ je o ubojstvu (...). Onaj koji je uništen jest ljudsko biće koje ulazi u život; hoće se reći, ono je u apsolutnom smislu toliko nevino da se nevinije uopće ne može zamisliti« (58).

● *Ma jesmo li zaista sigurni da je embrij ljudsko biće a ne, recimo, »dio majke« ili neka »gruda mesa i krvi«?*

»Od trenutka oplodnje jajašca počinje život koji nije očevo ili majčino, nego život novoga ljudskog bića koje se razvija sasvim samostalno. Nikad ne bi mogao biti ljudski život ako već nije od toga trenutka. Toj očevitosti (...) moderna genetička znanost pruža dragocjene potvrde (...) Uosta-

lom, riječ je o činjenici, pod vidom moralne obveze. Da se opravda najteža zabrana svakog interventa koji smjera prema uništenju ljudskog embrija, dostatna bi bila samo vjerojatnost da se nalazimo sučelice jedne ljudske osobe« (60).

● *A majka? Zar se ona pokatkad ne nalazi u uvjetima objektivnih teškoća sve do očajanja. Zašto se ozbiljno ne uzmu u obzir i njezini razlozi?*

»Istina je, za majku, odluka da abortira nekad ima dramatične i bolne oznake, ukoliko ona odluku da se oslobodi začetog ploda ne poduzima zbog sebičnosti i komotnosti nego zato što valja spasiti neka važna dobra, kao vlastito zdravlje ili dostojan način života za druge članove obitelji. Uvjeti za život djeteta koje se ima roditi kadšto su takvi da se čini da bi za nj bolje bilo da se ne rodi. Unatoč tome, takvi i slični razlozi, kolikogod bili teški i dramatični, ne mogu nikada opravdati slobodno uništenje nedužnoga ljudskog bića« (58).

● *Kako da se vlada katolički parlamentarac ili zakonodavac u zemlji u kojoj je pobačaj odobren građanskim zakonom?*

»Kad ne bi bilo moguće zaustaviti ili posvema opozvati abortistički zakon, parlamentarac, čije bi osobno apsolutno protivljenje pobačaju bilo jasno i svima poznato, mogao bi dopušteno podržati prijedloge koji smjeraju da se ograniče zla takvog zakona i da mu se umanje negativni učinci na planu kulture i javnoga morala. Takvim se postupkom, zapravo, ne provodi nedopušteno sudjelovanje s nepravednim zakonom: štoviše, vrši se zakonit i dužan pokušaj da se omeđe naopaki vidici istoga zakona« (73).

● *Kako ocijeniti pokuse ili eksperimentiranja s ljudskim embrijima?*

»Upotreba embrija ili ljudskih začetaka kao objekta eksperimentiranja tvori prekršaj glede njihova dostojanstva kao ljudskih bića. Oni imaju pravo na isto poštivanje koje dugujemo već rođenom djetetu i svakoj osobi. Ista se moralna osuda odnosi i na postupak koji koristi još žive embrije i ljudske zametke (fetuse) (...) bilo kao »biološki materijal« za potrošnju, bilo kao dobavljače organa ili tkiva za presađivanje u liječenju nekih bolesti. Ustvari, ubojstvo nedužnih ljudskih bića, iako u korist drugih, apsolutno je neprihvatljiv čin« (63).

● *A eutanazija? Za neke je pravi čin ljubavi, s nakanom da se bolesnome olakšaju nepotrebne boli.*

Prije svega treba je dobro definirati. Eutanazijom u pravom smislu riječi treba razumjeti čin ili propust koji po svojoj naravi i po izričitoj nakanu uzrokuje smrt, sa svrhom da se ukolni svaka bol (...). Od nje se razlikuje odluka kojom se odbija tzv. 'terapeutska upornost' (...), (kad bolesnik ne želi više neproporcionalna sredstva da se održi na životu). Davši ta razlikovanja, Papa opet, autoritetom vrhovnoga svećenika, osuđuje eutanaziju kao tešku povredu Božjega zakona, budući da se radi o namjernom, moralno neprihvatljivom, ubojstvu ljudske osobe (65).

● *Što se kaže o samoubojstvu? Zašto osuditi onoga koji slobodno bira smrt?*

»Samoubojstvo je uvijek moralno neprihvatljivo kao i ubojstvo čovjeka (...). Iako određene psihološke, kulturne i društvene okolnosti mogu navesti da se izvrši gesta koja se tako temeljito i korjenito protivi urođenom nagnuću svake osobe prema životu, umanjivši ili isključivši subjektivnu odgovornost, samoubojstvo u objektivnom vidu gledanja je teško nemoralan čin, jer znači odbijanje ljubavi prema samome sebi i odreknuće dužnosti pravednosti i ljubavi prema drugima, prema raznim zajednicama kojima je dotični dio i društvu u svojoj cjelini. U najnutarnijoj svojoj srži ono znači odbacivanje apsolutnog Božjeg suvereniteta nad životom i nad smrću« (a tu vlast od Stvoritelja čovjek nije primio) (66).

Slažem se s izjavom kardinala Ratzingera: »Papa se u toj enciklici pokazuje kao veliki učitelj ne samo kršćanstva nego čovječanstva u trenutku u kome je nuždan novi moralni zamah da se suprotstavi rastućem valu nasilja i klonulosti čovjeka. Pred tim tekstom nije moguće pobjeći u formalističke rasprave o čemu, kad i gdje, kojim autoritetom se naučava. Taj tekst govori veličinom svoga sadržaja, svojom dubinom i ljudskom širinom. Tekst se sučeljuje s problemima koji se tiču svih nas i pred kojima se nitko ne može sakriti.«⁹

Autoritetom redovitog učiteljstva

Ako su prvo, drugo i četvrto poglavlje pastoralnog značaja, treće je eminentno doktrinalnoga. Nigdje nisu toliko jasno oslikane »etika vjere« i »etika razuma« kao u tom poglavlju. Sunce vjere obasjava tinjalicu razuma. Snažni akordi vjere bude zadrijemani razum. Ništa toj etici ne dolazi izvana — heteronomno. Sve se događa u nutrini čovjeka i njegova dostojanstva. Čovjek je pozvan da otkrije, odčita i shvati svoju unutarnju etičku srž ukorijenjenu u vlastitom srcu (Rim 2,15). Ondje se događa susret sa Stvoriteljem kao Originalom dinamično i sebedarno nazočnim u svojoj živoj »slici« (ikoni). Božji »Ti« se obraća jedinom svom zemaljskom subesjedniku — čovjekovu »ti« — u toj tajanstenoj »najsprovitijoj jezgri i sve-tištu čovjeka« (GS 16), gdje se trajno odvija božansko–ljudski dijalog, kako bi se izrazio Drugi vatikanski koncil.

Riječ je o temeljnom etičkom odnosu prema drugome. Negativni aspekt zapovijedi »ne ubij«, s pojašnjenjem »ne ubij nevinoga«, jest apsolutan: ne ubij nevinoga u ratu, nevinoga u miru, nevinoga u majčinoj utrobi, nevinoga u posljednjoj bolesti, nevinoga nikad i ni u kojem slučaju! Ista je zapovijed bitni konstitutivni element Staroga saveza. A njena pozitivna nosivost sadržana je u Kristovoj formulaciji: »ljubi bližnjaga kao sama se-

9 J. Ratzinger, *OR*, 31. marzo 1995., p. 15.

be«, »čini dobro svakome«, »pomozí ga u potrebi«, »ljubi svoje protivnike, neprijetelje«, »ne zaboravi najmanje, bijedne, siromašne«. U toj formulaciji *ljubavi* Peta zapovijed Dekaloga bitni je sastavni element Novog saveza. A *kriterij* odnosa prema životu bližnjega je sâm Krist — pravedni Sudac. On, u svojoj teandričkoj osobi nositelj sve ljudske obitelji, kao stariji Brat, ali ujedno Kralj i Sudac, *identificira* se sa svakim bratom i sestrom, svakim čovjekom, napose nemoćnim, gladnim, žednim, strancem, golim, bolesnim, utamničeni, naprosto s potrebitim, a to smo svi. Stoga u Matejevoj paraboli o zadnjem sudu onaj svečani manifest: »Što god učinite jednome od moje najmanje braće, meni učinite« (Mt 25,40); »što god ne učinite jednome od ovih najmanjih, ni meni ne učinite« (Mt 25, 45). »Meni«, tj. Kristu upravljamo što činimo najmanjima, slabima, siromašnima.¹⁰

Četiri su dimenzije *ethosa* u trećem poglavlju EŽ, izražene osnovnim etičkim principom obrane života nevinih, nemoćnih, nezaštićenih i odbačenih: 1) najprije se svečano potvrđuje sam taj temeljni princip *svetosti* i *nepovredivosti* života nedužnih, 2) da ga se, potom, primijeni ne samo na problem materijalnog uništenja najnevinijeg bića na svijetu nego i na čitav mentalit i na stil protiv života, koji se na taj način obračunava s osnovnim vrijednostima kulture i etičnosti. 3) Drugu svečanu primjenu isti princip ima u pitanju eutanazije, 4) da onda kaže i odlučnu riječ o laičkim neetičkim zakonima pravne države, podložne istom mentalitetu i stilu, jednakom odobravanju negiranja i gaženja fizičkoga života.

1. Život je »svet«, jer od Boga dolazi, ostaje u trajnoj vezi s Bogom i Bogu se vraća. Život je »nepovrediv«, u nekom smislu živi odsjaj Stvoritelja, branitelja nevinoga čovjeka i suca onoga koji ga uništava: »Tražit ću obračun za ljudski život« (Post 9,5). Davši nužna razlikovanja i pojašnjenja o smislu apsolutne vrijednosti Pete zapovijedi, ukoliko je riječ o ubojstvu nevinoga, Ivan Pavao II., kao nijedan Papa dosada o toj materiji, očituje se novim, neobičnim, svečanim načinom: »Prema tome, autoritetom koji je Krist predao Petru i njegovim nasljednicima, u zajedništvu s biskupima Katoličke crkve, *potvrđujem (confirmamus) da je izravno i hontimično ubojstvo nevinog ljudskoga bića uvijek teško nemoralno djelo*. Ta

10 F. Farahian, »Relire Matthieu 25,31–46«, u *Gregorianum* 72/3 (1991.), 437–457; L. di Pinto, *Volontà di Dio e legge antica nell'Epistola agli Ebrei*, Contributo ai fondamenti biblici della teologia morale, Napoli, 1976.; C. M. Martini, *Evangelizzare pauperibus*, Brescia, 1978.; S. Mosso, *Il problema della giustizia e il messaggio cristiano*, Casale Monferrato, 1982.; V. Rossi Agbanou, *Le discours eschatologique de Matthieu 24–25: tradition et rédaction*, Paris, 1983.; G. Stuhlmacher, *Gerechtigkeit Gottes bei Paulus*, Göttingen, 1965.; A. Descamps, *Les Justes et la justice dans les évangiles et le christianisme primitif*, Louvain, 1950.; I. Fuček, »Giustizia«, u R. Latourelle — R. Fisichella (dir.), *Dizionario di Teologia Fondamentale*, Cittadella, Assisi, 1990., 491–517, osobito »Nel Nuovo Testamento«, 496–501; Isti, »La giustizia neotestamentaria«, u *Chiamata alla giustizia, nuova evangelizzazione*, PUG, Roma, 1992., 24–33.

nauka, utemeljena na onom nepisanom zakonu koji svaki čovjek, u svjetlu razuma nalazi u vlastitom srcu (usp. Rim 2,14–15), potvrđena je Svetim pismom, prenesena Predajom Crkve i naučavana redovitim i sveopćim Učiteljstvom.«¹¹ Uz izjavu se navodi *Lumen gentium*, br. 25.

A što je sa *zakonitom obranom* protiv nepravednog napadača (55)? Isto sa *smrtnom kaznom* (56) i njenom primjenom, dapače nekad i u Papinskoj državi? U kršćanskoj predaji zakonita obrana protiv agresora nije *iznimka* od Pete zapovijedi nego je bitno *različit* čin. Nepravedni napadač, naime, nije nevin čovjek: on prezire i gazi svetu nepovredivost ljudskoga bića. Stoga protiv njega treba braniti samu Božju zapovijed. A smrtna kazna je u tradiciji našla svoje opravdanja u istom polazištu zakonite samoobrane dostojanstva i prava čovjeka protiv onoga koji ih gazi. Usporedili se u tom vidu tekst enciklike o smrtnoj kazni (56) s onim u Katekizmu,¹² tada je očita *ista* težina skrajnjeg slučaja: EŽ rabi izraz »u slučajevima apsolutne nužnosti, kada, naime, drukčije nije moguće«, KKC ima izraz »u skrajnje teškim slučajevima«. KKC ima više pred očima individualni vidik prekršitelja, EŽ daje prednost društvenom vidiku, tj. ugroženosti zajednice. KKC je škrt u tumačenju smrtno kazne. EŽ daje dva pojašnjenja: 1) u društvu kao i u Crkvi postoji »tendencija koja traži njenu dosta ograničenu primjenu, pače potpuno ukidanje« (56); 2) imajući pred očima suvremene kaznene ustanove, »ti su slučajvi danas vrlo rijetki, ako ne praktično i nepostojeći« (56).¹³

2. Temeljno etičko načelo koje bezuvjetno, beskompromisno i apsolutno stoji u obrani nedužnoga ljudskog bića, prvu svoju primjenu nalazi u pitanju *izravnoga namjernog pobačaja*. Drugi vatikanski koncil naziva ga »užasnim zločinom« (GS 51). Skloni smo gledati i osuditi jadnu ženu, muža, liječnika, drugo zdravstveno osoblje, zakonodavca... Krist nikad nije osudio osobu nego zlo djelo (usp. Iv 8,1–11). Zaboravlja se da, prije svega, treba osuditi i suzbijati opći abortivni mentalitet koji se stvorio, ne samo u laičkim društvima, nego i u katoličkim. Na globusu se nešto krup-

11 Doslovni latinski tekst glasi: »Quapropter Nos auctoritate usi Petro eiusque Successoribus a Christo collata, coniuncti cum Ecclesiae catholicae Episcopis, *confirmamus directam voluntariamque hominis innocentis interfectionem graviter inhonestam esse semper*. Doctrina haec, cuius innituntur radices illa in non scripta lege quam, preeunte rationis humanae, quivis homo suo reperit in animo (cfr. Rom 2, 14–15), inculcatur denuo Sacris in Litteris, Ecclesiae Traditione commendatur atque ordinario et universali Magisterio explanatur.«

12 Usp. *Katekizam Katoličke crkve* (KKC), o smrtnoj kazni: br.2266–2267.

13 S tim u vezi postavlja se pitanje: nije li možda potrebno u KKC dodati neke »ispravke«, uzevši u obzir taj novi tekst u EŽ? Jedni će biti za, drugi protiv. Ovi drugi misle da bi bilo kakav ispravak u tekst KKC bio na štetu autoriteta samog Pape koji je, napokon, autor obaju tekstova. Usp. G. Concetti, »Disinformazione demagogica«, u *OR*, 12. aprile 1995., 3, gdje poznati autor registrira pisanje *Amnesty International* (bez navoda autora i datuma), gdje se kaže da danas još uvijek 103 države imaju smrtnu kaznu te je g. 1995. smrću kažnjeno 2000 osoba, od kojih 1000 u Kini.

no događa: na godinu 40–50 milijuna samo »legalnih«, tj. državnim zakonima dozvoljenih pobačaja, a gdje su oni tzv. »ilegalni« — koji se privatno izvode, pa oni s pomoću abortivne pilule, napose RU 486, pa spirale itd.¹⁴ Bez sumnje smo uronjeni u »strukture grijeha«, o kojima enciklika berem tri put izričito govori (12, 24, 59). Valja se pitati što dotično osoblje danas stvarno razumije od toga što poduzima. S etičkoga vidika svatko je odgovoran u mjeri svoje slobodne svijesti i djelovanja. No objektivna etička načela su obvezatna za svakoga čovjeka.

Nadvisujući, ali i uzimajući u obzir, sve današnje demografske, gospodarske, političke, biološke i filozofske raspre o početku čovjekova života, enciklika definira pobačaj kao »namjerno i izravno ubojstvo ljudskoga bića u početnoj fazi svoje egzistencije, uključivši od začeca do rođenja, bez obzira kako je izvršeno« (58). Crkva nepromjenjivo uči »da se ljudsko biće ima poštivati i braniti kao osoba od svoga začeca,¹⁵ pa joj zato od toga trenutka imaju biti zajamčena prava osobe, od kojih je prvo nepovredivo pravo na život, koje uživa svako ljudsko nedužno stvorenje« (60)¹⁶. Davši te premise, Papa svečano izjavljuje: »Stoga autoritetom koji je Krist predao Petru i njegovim nasljednicima, u zajedništvu s biskupima — koji su u raznim zgodama osudili pobačaj i u već spomenutom savjetovanju, iako po svijetu raspršeni, jednoglasno se složili u toj nauci — izjavljujem (*declaramus*) da izravan pobačaj, to jest izvršen kao cilj ili kao sredstvo, uvijek tvori teški moralni nered, jer se radi o namjernom ubojstvu nevinoga ljudskog bića. Ta se nauka temelji na naravnom zakonu i na Božjoj pisanoj Riječi, prenesena je Predajom Crkve i naučavana redovitim i sveopćim Učiteljstvom« (62).¹⁷ Tako piše Papa, navodeći i opet *Lumen gentium*, br. 25.

14 Liječnički stručno znanstveno o spirali vidi u A. Lucisano — M. L. di Pietro, *Sessualità umana, Una guida per conoscere e per capire*, San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano), 1994., 150–153.

15 Usp. Kongregacija za nauk vjere, Instrukcija o poštivanju ljudskoga života koji se rađa i o dostojanstvu rađanja, *Dorum vitae* (22. veljače 1987.), I,1: AAS 80 (1988.), 79.

16 Usp. A. Serra, »Quando comincia un essere umano. In margine ad un recente documento«, u *Il dono della vita*, Istruzione della Congregazione per la Dottrina della Fede su il rispetto della vita umana nascente e la dignità della procreazione umana (a cura di E. Sgreccia), Vita e Pensiero, Milano, 1987., 91–105; M. Scalabrino Spadea, »La tutela dei diritti dell'embrione e della famiglia«, u *ondje*, 163–176; A. Bonpiani, »Aspetti giuridici della tutela dell'embrione e del feto umano«, u *ondje*, 185–204.

17 Doslovni latinski tekst glasi: »Auctoritate proinde utentes Nos a Christo Beato Petro eiusque Successoribus collata, consentientes cum Episcopis qui abortum crebrius respuerunt quique in superius memorata interrogatione licet per orbem disseminati una mente tamen de hac ipsa concinuerunt doctrina — *declaramus abortum recta via procuratum, sive uti finem intentum seu ut instrumentum, semper gravem prae se ferre ordinis moralis turbationem*, quippe qui deliberata existat innocentis hominis occisio. Haec doctrina naturali innitur lege Dei que scripto Verbo, transmittitur Ecclesiae Traditione atque ab ordinario et universali Magisterio exponitur.«

3. Slijedi drama eutanazije.¹⁸ *Anti life mentality* suvremena čovjeka, oslonjena na progres suvremene medicine a zatvorena za dimenziju transcendencije, koji odbacujući bol i smrt, pokazuje tendenciju da, postavši sam sebi etičkom normom, preuzme i »pravo« samoupravljanja vlastitom smrću. Enciklika i ovdje daje točnu definiciju: »Eutanazija u istinskom i pravom smislu jest čin ili propust koji po svojoj naravi i po izričitoj nakani uzrokuje smrt, s ciljem da ukloni svaku bol« (65). I evo treće svečane izjave Ivana Pavla II.: »Pošto smo dali ta razlikovanja, suglasno s Učiteljstvom svojih preteča, a u zajedništvu s biskupima Katoličke crkve, potvrđujem (*confirmamus*) da je eutanazija teška povrede Božjega zakona, jer je riječ o namjernom, moralno neprihvatljivom ubojstvu ljudske osobe. Takva je nauka utemeljena na naravnom zakonu i na pisanoj Božjoj riječi, prenesena predajom Crkve i naučavana redovitim i sveopćim Učiteljstvom(65).¹⁹ Slijedi i opet citat iz *Lumen gentium*, br. 25.

Opaua se razlika u izjavama. U samom etičkom principu kojim se osuđuje ubojstvo nevinoga kao i u primjeni na eutanaziju, uzima se izraz »potvrđujem« (*confirmamus*), a u primjeni na pobačaj rabi se izraz »izjavljujem« (*declaramus*). U ovom drugom slučaju se tako kaže vjerojatno zbog znanstvene rasprave biologa i filozofa o stanju ljudskog embrija »kao osobe« od trenutka začeća.

Na koncu se postavljaju dva dogmatska pitanje: 1) Može li Crkva dogmatizirati jednu moralnu istinu? Na što je potvrdno odgovoreno na Tridentskom saboru, na oba vatikanska i u drugim zgodama.²⁰ 2) Nisu li te tri svečane izjave, uz dužne distinkcije, prva dogmatizacija Pete zapovijedi Dekaloga? Nema sumnje da će se o tome pitati i raspravljati, pogotovo

18 Našem čitateljstvu problematiku eutanazije prikazao je stručnjak o tom pitanju: V. Pozaić, *Život dostojan čovjeka. Eutanazija u prosudbi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 1985.

19 U doslovnom latinskom tekstu glasi: »His rite interpositis distinctionibus, Magisterium Nos Decessorum Nostrorum iterantes atque in communionem cum catholicae Ecclesiae Episcopis *confirmamus euthanasiam grave divinae Legis esse violationem*, quatenus est conscia necatio personae humanae, quae moraliter probari non potest. Haec doctrina lege naturali atque Verbo Dei scripto adnixa, Ecclesiae Traditione traducitur atque Magisterio ordinario et universali explicatur. Talis actus, secundum rerum adiuncta, propriam voluntariae mortis ac homicidii inhonestatem secum adfert.«

20 O kompetentnosti Učiteljstva »in re morali«, usp. Tridentski sabor: *Decretum de libris sacris et Traditionibus recipiendis* (DS 1501); *Decretum de Vulgata editione Bibliorum et de modo interpretandi* (DS 1507). Vatškanski prvi: *Dei Filius* (DS 3006); *Pastor Aeternus* (DS 3064 i 3074). Pius XII, *Humani generis* (DS 3884 i 3885). Vatškanski drugi: *LG* 25; *DV* 8 i 10; *GS* 16 i 33. Kongregacija za nauk vjere: *Mysterium Ecclesiae* (1973.), n. 3 (*EV*/4, nn. 2570–2572). *Zakonik kanonskog prava* (1983.), cc.749, 750, 753, 753. Usp. Kongregacija za nauk vjere, *Professio fidei et Ius iurandum fidelitatis* (1. srpnja 1988.), u *EV*/11, 1190–1195; U. Betti, »Professione di fede e giuramento di fedeltà«, u *OR*, 25. febr. 1989., p. 6; F. A. Sullivan, »Some Opserations on the New Formula for the Profession of Faith«, in *Gregorianum* 70/3 (1989), 549–558; J. Urrutia, »La réponse aux textes du magistère pontifical non infallible«, u *L'année canonique*, 31 (1988.), 95–115.

što ove svečane izjave, u usporedbi s tekstom *Lumen gentium*, br. 25, sadrže sve elemente redovitog sveopćeg nezabludivog Učiteljstva.²¹ Ali Papa ne proglašuje ništa nova, ništa nepoznata zdravom razumu normalna čovjeka. Ne kaže ni »nezabludivo proglašujem«, nego »potvrđujem« i »izjavljujem« ono što kažu Pismo, Predaja, Učiteljstvo i što može uvidjeti zdravi razum, jer je isto upisano u srce svakoga čovjeka. Papa, dakle, samo potvrđuje i izjavljuje jasnu istinu koju uviđa svjetlo razuma a primljena je i svjetlom objave, stoga je istodobno istina razuma i istina vjere.²² Podcrtana su dva vidika: čin i objekt. Čin izravnoga svojevoljnog ubojstva nevinoga uvijek je teško nemoralno djelo, dok je objekt ubojstva upravo nedužno ljudsko biće, bilo u začetku svoga života, bilo u terminalnoj bolesti.

4. Slijedi opširna rasprava o odnosu između *civilnih zakona i moralnoga zakona*, budući da postoji jaka tendencija u svijetu da se atentati na ljudski život *pravno ozakone*. U doba napretka personalizma, poštivanja ljudskog dostojanstva i ljudskih prava, ovdje je društvo u teškoj kontradikciji. Želi, naime, da zločin ubojstva nevinoga postane pravo počinitelja. Enciklika analizira motivacije takva nezakonitog postupka i zaustavlja se na tipu današnje demokracije, koja bi u pravnim uredbama imala uvijek prihvatiti uvjerenje većine i ozakoniti ga. Država od svojih građana ne bi smjela zahtijevati nikakvu etičnost, nego samo poslužiti onome što građani traže te to zaštititi zakonima. U tome bi svaki političar imao strogo odvojiti vlastitu savjest od javnoga reda i ponašanja.

Ali to znači u korijenima odbaciti objektivne vrijednosti i zaprijetiti etičkim relativizmom i subjektivizmom političara, što vodi prema netoleranciji i sprema atentat samoj demokraciji. Demokracija se, naime, može održati samo ako poštuje vrijednosti objektivnoga moralnog zakona, koji, ukoliko je *naravni zakon*, upisan je u svako ljudsko srce i zato je temelj,

21 Usp. II. vatikanski koncil, dogmatska konstitucija *Lumen gentium*, br. 25, među ostalim: »*Premda pojedini biskupi nisu nezabludivi, ipak kad se — premda raspršeni po svijetu, ali čuvajući vezu među sobom i s Petrovim nasljednikom — autentično učeći stvari vjere i čudoređa u nečemu slože kao konačno obvezatnom, nezabludivo iznose Kristov nauk. To je još očitije kad su skupljeni na Općem saboru. Tad su učitelji i suci za cijelu Crkvu pa uz njihove definicije treba pristajati činom vjere.*« Kako se vidi, tekst govori o redovitom i sveopćem Učiteljstvu baz sveopćeg sabora i o izvanrednom i sveopćem Učiteljstvu na saboru. Enciklikom *Evangelium vitae* nalazimo se na terenu redovitog, ne izvanrednog Učiteljstva, koja točno kao kopirajući *Lumen gentium* br. 25, sadrži ovih šest elemenata: 1) kad svi biskupi po čitavom svijetu; 2) u zajedništvu međusobno i s Petrovim nasljednikom; 3) uče autentično; 4) u stvarima vjere i morala; 5) kao konačno obvezatno; 6) nezabludivo iznose Kristov nauk. Dakako, vjernik treba da na takav nauk pristaje »činom vjere« (Usp. R. Brajčić — M. Zovkić, *Dogmatska konstitucija o Crkvi — Lumen gentium*, 1, FTI, Zagreb, 1977., 411–420).

22 Usp. I. Fuček, »Il Decalogo nella Sacra Scrittura«, u *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento teologico* (dir. e coord. R. Fisichella), Piemme, Casale Monferrato (AL) 1993., 977–981; Isti, »Il Decalogo e la legge naturale«, *ondje*, 984–985.

polazna i odnosna točka svakoga građanskog zakona.²³ Zato samovoljni građanski zakoni koji slijede većinsko mišljenje (a koje kao takvo nikada ne može dostići kvalifikaciju etičkoga pravila za ravnanje), u kontrastu su sa zdravim ljudskim razumom. A tu upravo spada i zakon koji onemogućava i gazi temeljno čovjekovo pravo na život, ne samo da se postavlja protiv dobra pojedinca nego i protiv zajedničkog dobra, i »zato su lišeni svake juridičke valjanosti« (72). Znači, takvim postupcima zakon prestaje biti zakon i postaje nasilje, prema Akvincu, »nije zakon nego je korupcija«. ²⁴

Dosljedno, kaže enciklika, zakoni koji autoriziraju pobačaj i eutanaziju »ne samo da ne stvaraju nikakve obveze u savjesti, nego, naprotiv, nameću tešku i jasnu dužnost protivljenja pomoću prigovora savjesti« (73).²⁵ Ne ulazeći dalje u pojedinosti, valja pripomenuti da se enciklika ne postavlja protiv vrijednosti suvremene kulture ili politike, nego protiv nerespektiranja vrijednosti ljudskoga života u toj kulturi, protiv neetičkih pokazatelja kojima se ozakonjuje tekući mentalitet protiv života *anti life mentality* zato se i postavlja kao »ozakonjeno« pravo.

Zaključimo. Papa želi da se ova nauka proširi, osvijetli i produbi u teološkim fakultetima, sjemeništima i drugim katoličkim ustanovama. Jednako u sveučilištima, napose katoličkim, bioetičkim središtima, ustanovama i komitetima (98). A od teologa, kateheta, dušobrižnika i duhovnih vođa u njihovu odgovornom poslanju očekuje suglasnost, daleko od osobnih ideja, možda čak protivnih *Evandelju života* (82). Pri kraju ne izostaje razmatranje o Mariji kao nedostiživu uzoru prihvaćanja života (102), s molitvom njoj »majci života« (105).

23 Usp. I. Fuček, »La coscienza del cristiano di fronte alle leggi laiciste«, u Isti, *Chiamata alla giustizia, nuova evangelizzazione*, PUG, Roma, 1992., 87–93.

24 Citirano prema D. Tettamanzi, »Introduzione«, u *Lettera Enciclica di S. S. Papa Giovanni Paolo II. Evangelium Vitae Valore e inviolabilità della vita umana*, Piemme, Casale Monferrato (AL), 1995., 28.

25 Usp. ono što sam rekao o autoritetu države, o poštivanju savjesti građana, njihovoj odgovornosti pred nepravednim zakonodavstvom i o prigovoru savjesti, u *Uomo e Dio nella coscienza, verità — norma — libertà*, PUG, Roma, 1995., 221–224.

ETHICAL PRECEPT OF THE REGULAR TEACHING BODY IN THE NEW ENCYCLICAL »GOSPEL OF LIFE«

Ivan Fuček

Summary

Ethical precept of the regular Teaching body in the new encyclical »Gospel of Life« is one of its first comments written only a few days after it was published. As this document, mostly of bioethical importance, does not present the new and unknown doctrinarian substance (hence »ethical precept«) but it offers new accents and motivations, it is essential to emphasize its threefold importance: 1) It has been brought forth during four years of serious studying, scientific and theological alike (even in two papal Academies of science), and it has received the common consensus of bishops and cardinals already in 1991. In spite of that, beside the positive, there are negative reactions either, even among catholics. 2) Reactions are very understandable since this document deals with key ethic issues: the murder of the innocent, the lawful defense, the capital punishment, the abortion, the status of the embryo, the experimenting with embryos, the euthanasia, the suicide and the civil law connected with those issues. 3) The firm and definite Church's attitude towards those issues has bio confirmed by the authority of the regular Teaching body, especially with three solemn statements: the principle of the murder of the innocent as the severely immoral act, it finds its application in the abortion and the euthanasia alike. Hence, this is not a new doctrine but well-known one, this time solemnly confirmed.

